

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การแปรรูปอาหารเกิดขึ้นครั้งแรกเพื่อถนอมรักษาและยืดอายุหรือปรับปรุงคุณภาพของอาหารซึ่งได้จากผลผลิตทางการเกษตร สาเหตุที่ต้องมีการยืดอายุของผลผลิตทางการเกษตรเนื่องจากอดีต มนุษย์ปลูกผัก หางของปลา และลำสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหาร การหามาได้ครั้งละมากๆ จึงทำให้เกิดปัญหาว่ารับประทานไม่ทันทำให้อาหารเกิดการเน่าเสียหรือถ้าเก็บไว้รับประทานนานๆ พบว่าอาหารเหล่านั้นมีคุณค่าทางโภชนาการลดลงหรืออาจเกิดปัญหาต่อร่างกาย (วิไล รังสาตทอง, 2543) ปัจจุบันรัฐบาลได้มีการส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบยั่งยืนมากขึ้น ผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่จะขายสู่ผู้บริโภคในรูปแบบของอาหารสด และเนื่องจากภาครัฐส่งเสริม จึงทำให้เกษตรกรแข่งขันกันผลิตซึ่งทำให้มีผลผลิตมากเกินความต้องการของผู้บริโภคในลักษณะของสด ดังเช่น การผลิตถั่วเหลืองสดของเกษตรกรกลุ่มคอนเจียง มีถั่วเหลืองตากแห้งประมาณ 1,000 กิโลกรัมต่อปี (โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมแบบยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย ภูมิภาค, 2544) เกษตรกรจึงมีความสนใจที่จะนำมาแปรรูปในรูปแบบต่างๆ เช่น การอบแห้ง การบรรจุในภาชนะปิด อย่างไรก็ตามการแปรรูปดังกล่าว เกษตรกรยังขาดความรู้ที่ถูกต้องในการแปรรูปอาหารจากระบบเกษตรอินทรีย์ (ชมรมเทคโนโลยีทางอาหารและชีวภาพ, 2542)

การแปรรูปอาหารของประเทศไทย ในปัจจุบันมีหน่วยงานของรัฐบาลหลายหน่วยงาน เข้ามามีบทบาทดูแล หน่วยงานหลักคือ กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขได้ใช้กฎหมายอาหารปี 2522 เป็นเกณฑ์ในการควบคุมและมีข้อกำหนดจำเพาะของอาหารแต่ละประเภท ในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมากระทรวงสาธารณสุข โดยองค์การอาหารและยา ได้นำระบบหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (Good Manufacturing Practice : GMP) มาใช้เพื่อพัฒนา ยกระดับการผลิตของอุตสาหกรรมอาหาร องค์การอาหารและยาได้เห็นความสำคัญของ GMP เนื่องจากหลักเกณฑ์ GMP เป็นระบบการควบคุมคุณภาพของการผลิตที่รวมทั้งตั้งแต่การควบคุมคุณภาพวัตถุดิบในระหว่างผลิต ไปจนถึงสิ้นสุดกระบวนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ดีหลักเกณฑ์ดังกล่าว ยังไม่ครอบคลุม ถึงรายละเอียดของการแปรรูปผลผลิตจากระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งในต่างประเทศได้มีการจัดทำหลักเกณฑ์ของการแปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์ เช่น ประเทศอังกฤษ แต่ในประเทศไทย ยังไม่มีเกณฑ์มาตรฐานที่ชัดเจนในการแปรรูปผลผลิตจากระบบเกษตรอินทรีย์ บางครั้งผู้แปรรูปได้เพิ่มสารเคมีในกระบวนการแปรรูปผลผลิตเกษตรจากระบบเกษตรอินทรีย์จึง ทำให้ไม่สามารถ

เรียกผลผลิตดังกล่าวว่าเป็นผลผลิตแปรรูปในระบบเกษตรอินทรีย์ได้ ทั้งในปัจจุบันความเป็นกังวลเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของมนุษย์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความใกล้ชิดระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์มีมากขึ้น ประกอบกับที่ผ่านมา ประเทศไทยมักประสบปัญหาอุปสรรคทางการค้าในสินค้าที่ถูกนำมาตรวจการกีดกันทางการค้า โดยเฉพาะเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค เช่น สารตกค้าง เชื้อโรค ยาปฏิชีวนะ การทำลายสภาพแวดล้อมมาเป็นข้อจำกัดทางการค้าหลายครั้ง ดังนั้น สินค้าเกษตรอินทรีย์จะเป็นสินค้าและทางเลือกที่สำคัญในอนาคต โดยเฉพาะสินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นสินค้าที่ได้ชื่อว่า "Potential Gold Mine" เนื่องจากตลาดมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ปัจจุบันผู้บริโภคในซีกโลกตะวันตกประสงค์จะบริโภคสินค้าอาหารที่ผลิตโดยวิธีดั้งเดิม และปลอดภัยเพราะขาดความเชื่อถือในความปลอดภัยของอาหารซึ่งผลิตโดยใช้เทคโนโลยีใหม่ เช่น GMOs เป็นต้น

ด้วยสาเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการแปรรูปผลผลิตจากระบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติและการควบคุมการผลิต ผลผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกันในอนาคต เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคว่าผลผลิตได้ผ่านกระบวนการผลิตและการแปรรูป ในระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีได้ปนเปื้อนสารเคมีในขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใด

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษากระบวนการแปรรูปผลผลิตจากระบบเกษตรอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ กลุ่มผู้แปรรูปผลผลิตจากระบบเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ตัวแทนกลุ่มแปรรูปผลผลิตเกษตรจากระบบเกษตรอินทรีย์ด้วยวิธีการอบแห้งและหมักดอง จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้แปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์ กลุ่มแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ฮ่อน กลุ่มสันป่ายาง และ กลุ่มบ้านฝ้าง อำเภอแม่แตง จำนวนกลุ่มละ 2 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาถึงกระบวนการแปรรูปผลผลิตจากระบบเกษตรอินทรีย์ จากกลุ่มผู้แปรรูปผลผลิตระบบเกษตรอินทรีย์จำนวน 3 กลุ่ม โดยทำการศึกษาถึงกระบวนการแปรรูป 4 ด้านดังนี้

1. อุปกรณ์และเครื่องมือในการแปรรูป
2. วัตถุประสงค์และส่วนผสม
3. ขั้นตอนการแปรรูปผลผลิต
4. สุขลักษณะส่วนบุคคลของตัวแทนผู้แปรรูปผลิตภัณฑ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การแปรรูปผลผลิต หมายถึง การเก็บรักษาผลผลิตเกษตรที่ได้จากระบบเกษตรอินทรีย์ให้อยู่ได้นานไม่เน่าเสีย และไม่เสื่อมคุณภาพ โดยวิธีอบแห้ง และวิธีหมักดอง

ระบบเกษตรอินทรีย์ หมายถึง ระบบเกษตรที่ปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติด้วยอินทรีย์วัตถุ ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ในกระบวนการผลิต

ผู้แปรรูป หมายถึง ผู้ทำการแปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์เป็นผลิตภัณฑ์

ตัวแทนกลุ่มผู้แปรรูป หมายถึง ตัวแทนของกลุ่มแปรรูปผลผลิตเกษตรจากระบบเกษตรอินทรีย์กลุ่มแม่ทา กลุ่มสันป่ายาง กลุ่มบ้านผึ้ง จำนวนกลุ่มละ 2 คน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการแปรรูปผลผลิตจากระบบเกษตรอินทรีย์
2. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้สนใจได้ทราบขั้นตอนและส่วนผสมในการแปรรูปผลผลิตจากระบบเกษตรอินทรีย์